

Přikrmování ptáků

SHRNUTÍ

Krmítka nám sice umožňují těšit se z pozorování ptáků z bezprostřední blízkosti, pro jejich přežití však nejsou nezbytná, a kromě výhod přinášejí i rizika. Přikrmování může jednotlivým ptákům pomoci, zároveň ale i uškodit. Rozhodneme-li se proto ptáky přikrmovat, dělejme to zodpovědně a především tehdy, jsou-li přirozené místní zdroje potravy omezené. Mějme na paměti, že to činíme především pro vlastní potěšení – abychom ptáky mohli pozorovat zblízka a radovat se z jejich přítomnosti. A to rozhodně není špatně. Přikrmování pro radost ale nelze považovat za účinnou ochranu ptáků ani přírody.

Pamatujme, že ptáky můžeme podporovat i jinak – například výsadbou původních rostlin, chováním koček výhradně v domácnosti, zabezpečením skel, vodních nádrží a dalších pastí. Nejvíce jim však prospějeme udržitelným životním stylem a ohleduplným přístupem k životnímu prostředí.

ÚVOD

Přikrmování volně žijících ptáků představuje pravděpodobně velmi starou lidskou činnost, jejíž význam postupně narůstá v souvislosti s rostoucí životní úrovní a zvyšujícím se povědomím o negativních dopadech změn životního prostředí. Motivace lidí k poskytování potravy ptákům jsou různorodé – od intuitivní snahy pomoci až po cílené vědomé úsilí o podporu konkrétních druhů.

V posledních desetiletích lze pozorovat výrazný nárůst rozsahu i četnosti této aktivity. Zatímco dříve se přikrmování soustředilo převážně do zimního období, stále více lidí dnes ptáky krmí celoročně. Tento posun vyvolává řadu otázek ohledně vlivu na chování a populační dynamiku ptáků, ale i na ekologickou rovnováhu v daných biotopech.

Stejně jako u jiných zásahů do přírodního prostředí je nezbytné podrobit lidské motivace k přikrmování ptáků i jeho možné dopady svědomitému zhodnocení. Pouze při respektování základních principů odpovědného přístupu k přírodě lze tuto činnost vnímat jako skutečně přínosnou.

PŘÍNOSY PŘIKRMOVÁNÍ PTÁKŮ

- **Posílení vztahu člověka k přírodě a její ochraně**

Díky přikrmování ptáků mohou lidé pozorovat ptačí druhy zblízka ve svém domácím prostředí, naučit se je poznávat a dozvědět se více o jejich chování. Kladný vztah, který k ptákům díky tomu získají, může přispět k většímu porozumění volně žijícím živočichům a přírodě obecně a k úsilí o její ochranu^{1,2}.

- **Zlepšení duševní pohody lidí**

Pravidelné přikrmování volně žijících ptáků přispívá k subjektivnímu pocitu uvolnění a posiluje vnímání propojení s přírodou³. Pobyt v blízkosti ptáků a jejich pozorování má prokazatelně příznivý vliv na duševní zdraví – podporuje psychickou pohodu, snižuje míru stresu a napětí a napomáhá omezovat negativní emoční stavy⁴. Každodenní kontakt s ptáky dlouhodobě zlepšuje psychickou kondici nejen u zdravé populace, ale rovněž u osob trpících depresivní poruchou, která představuje nejčastější duševní onemocnění v celosvětovém měřítku⁵.

- **Vliv na kondici jedinců navštěvujících krmítka**

V některých případech, zejména po dobu dlouhotrvajících mrazů a sněhové pokrývky, kdy panují ztížené podmínky pro hledání přirozené potravy, může poskytování doplňkové potravy pomoci jednotlivým ptákům přežít (např. u sýkor lužních jen u jednoletých ptáků a u samců)⁶. Zimní i celoroční krmení může mít kladný vliv na zdraví jedinců (zvyšuje množství antioxidantů, snižuje míru stresu, zlepšuje kondici)⁷, hnízdní úspěšnost⁸ a hnízdní hustotu u druhů⁹, které krmítka navštěvují.

RIZIKA PŘIKRMOVÁNÍ PTÁKŮ

- **Šíření nemocí**

Na krmítku se setkává množství jedinců, kteří by se za normálních podmínek v přírodě nikdy nesetkali, na některých typech krmítek se také hromadí trus a zbytky potravy, a všechny tyto skutečnosti usnadňují přenos infekčních chorob⁷. Jejich šíření může v extrémních případech vést až k výraznému úbytku konkrétních druhů, jako tomu je v případě trichomonózy, která je příčinou razantního poklesu evropské populace zvonka zeleného po roce 2010^{10,11,12}.

- **Podvýživa, nedostatek živin a další nepříznivé vlivy na kondici ptáků**

Krmení ptáků pouze určitými druhy potravy, zejména pokud nejsou přirozenou součástí jejich jídelníčku, může vést k nedostatku či nevyrovnanému poměru potřebných živin¹³ a negativně ovlivňovat jejich zdraví, kondici a přežití. Přikrmování ptáků v době hnízdění může snižovat velikost snůšky i úspěšnost hnízdění¹⁴. Ptáci přikrmovaní v zimě jednostrannou potravou (pouze tukem) měli

na jaře méně mláďat, která byla menší a méně životaschopná¹⁵. Nepřirozeně vysokým příjmem některých složek potravy mohou být narušeny i fyziologické procesy. Zvonci zelení a dlasci tlustozobí měli následkem nadměrné konzumace slunečnicových semen a v nich obsažené kyseliny linolové nekvalitní spermie, a tak i zhoršenou plodnost¹⁶.

- **Zvýšené riziko predace**

Ptáci shromažďující se u krmítek mohou přilákat dravce nebo kočky, kteří se naučí využívat stálý zdroj potravy. Krmítko tak může pro ptáky představovat zvýšené riziko, že se stanou kořistí. Kvůli přítomnosti predátorů byla navíc i hnízda umístěná blíže krmítkům predována častěji¹⁷.

- **Konkurence a ekologická nerovnováha**

Přikrmováním ptáků ovlivňujeme složení jejich společenstev¹⁸. Některé druhy ptáků (generalisté; např. sýkora koňadra a modřinka) těží z přikrmování více než jiné (specializované na určitý druh potravy, např. lejsci) a díky vyšší kondici pak mohou vytlačit ostatní druhy (např. sýkory lužní a babky) z přirozeného biotopu nebo jim konkurovat (například o hnízdní dutiny), případně (jako strakapoud velký) je predovat, a narušit přirozenou rovnováhu ekosystému^{19,20,21}. Přikrmování tak přispívá k obecně nežádoucímu jevu homogenizace společenstev, kdy se na širokém území, bez ohledu na konkrétní biotop, stávají běžné druhy ještě běžnějšími, zatímco vzácné druhy ještě vzácnějšími²². Vysoká hustota ptáků nebo koncentrace v blízkosti krmítka může negativně působit i na přirozená společenstva bezobratlých živočichů^{23,24}.

Krmení ptáků může mít i širší dopady v ekosystémech, například může vést ke změnám v místním koloběhu fosforu, prvku, který se v krmivu hojně vyskytuje²⁵. Fosfor se prostřednictvím ptáků dostává z krmiva do prostředí v množství, které zvýhodňuje některé rostliny na úkor jiných, což může snižovat biologickou rozmanitost a poškozovat původní stanoviště.

- **Podpora nežádoucích živočichů**

Krmítka mohou přilákat hlodavce, jako jsou potkani a myši, i nepůvodní druhy živočichů, které konkurují původním druhům a mohou je vytlačovat. Známými příklady jsou alexandři malí ve Velké Británii²⁶, Belgii či Francii²⁷ nebo veverky popelavé ve Velké Británii²⁸, kde zdroje poskytované lidmi přispívají k přežívání těchto nepůvodních druhů²⁹.

ZODPOVĚDNÉ POSTUPY PŘI KRMENÍ PTÁKŮ

- **Nabídněme ptákům pestrost**

Poskytněme ptákům pestrost. Nabízíme různé druhy přirozené potravy, jako jsou semena, ořechy a plody (bobule, ovoce).

- **Nakupujeme s rozmyslem**

Kupujeme raději méně krmiva, ale dbejme na to, aby bylo pestré a kvalitní. Hotové směsi a tukové krmivo kupujeme ideálně od místních výrobců a těch, kteří dokládají šetrné a udržitelné postupy při výrobě (přehled certifikací např. na [Ekologické certifikace – kterým věřit? – Společně udržitelně](#)).

- **Používejme správné typy krmítek**

Zásadním faktorem při výběru krmítka je hygiena. Plastová krmítka se čistí snadněji než dřevěná, můžeme je celá ponořit do roztoku dezinfekce a rychle usušit. Zásobníková krmítka z plastu nebo kovu ve tvaru válců zmenšují riziko přenosu chorob, protože se na nich nesoustřeďuje tolik jedinců najednou a trus a zbytky potravy se nehromadí v prostoru krmíště, jako je tomu v případě klasických krmítek typu domeček. Původce trichomonózy totiž přežívá ve vlhkém organickém materiálu déle než v suchých podmínkách³⁰. Ptáci nicméně mohou sbírat vypadlá semena i pod válci, kde jsou trusem znečištěna, a proto je ideální krmítko převěšovat na různá místa a vypadlá semena a nečistoty pod ním pravidelně odstraňovat. Některé druhy ptáků, jako například zvonci, stehlíci nebo dlaskové, raději sbírají potravu z vodorovné plochy, a tak jim lépe vyhovuje krmítko typu domeček. Kvůli shromažďování trusu a slupek přímo v krmítku je náročnější udržet ho v čistotě, a tak je ideální, když při každém doplňování potravy z krmítka nejprve všechny zbytky a nečistoty vymeteme a zlikvidujeme je.

- **Udržujeme čistotu**

Krmítka pravidelně (alespoň jednou za týden) čistíme roztokem octa v horké vodě, abychom zabránili šíření nemocí. Snažíme se vyhýbat chemickým desinfekčním prostředkům, jejichž výroba také zatěžuje životní prostředí. V případě potřeby použijeme kartáček. Nezapomeňme také pravidelně odstraňovat zbytky, které se nahromadily pod krmítkem. Je-li na krmítku plesnivé nebo jinak zkažené krmivo, co nejdříve ho zlikvidujeme.

- **Krmítka umísťujeme bezpečně**

Krmítko by mělo být mimo dosah predátorů na dobře přehledném místě, zároveň by v okolí měly být úkryty, kam mohou ptáci v případě ohrožení odletět. Blízké skleněné plochy zabezpečíme závěsy, roletami či samolepkami v rozestupech nanejvýš 10 cm od sebe. Na zahradě nepoužíváme lepové pastě na hmyz, které pro ptáky představují nebezpečí.

- **Poskytujeme čerstvou vodu**

Ptáci potřebují pít každý den. Na bezpečné místo proto umístíme pítko, v němž se mohou nejen napít, ale i vykoupat. Vodu denně vyměňujeme a pítko udržujeme v čistotě – alespoň jednou týdně jej důkladně vyčistíme stejně jako krmítko.

- **Máme-li vlastní pozemek, podporujeme na něm nabídku přirozené potravy**

Vysazujeme původní místní rostliny, které ptákům poskytnou potravu, úkryt a hnízdní příležitosti. Myslíme na to, aby v zahradě byla zastoupena všechna rostlinná patra – kvetoucí nektarodárné byliny, trávy, bobulonosné keře i stromy, nejlépe ovocné. Staré dřevo ponecháváme na místě – je domovem mnoha druhů bezobratlých, kteří následně slouží za potravu ptákům. Trávník sekáme mozaikovitě, část bylin necháme vykvést a vytvořit semena.

- **Nepoužívejme pesticidy a umělá hnojiva**

Chceme-li do svého okolí příkrmováním lákat ptáky, důsledně a zcela se vyhneme používání chemických prostředků ve své zahradě, čímž podporujeme přirozenou místní biodiverzitu a zvyšujeme nabídku potravy pro ptáky. Pokud se bez chemie nedovedeme v zahradě obejít, nesmíme ptáky krmit, a lákat je tak do nebezpečí.

- **Nikdy nenabízejme to, co ptákům škodí**

Nenabízíme položky, které mohou být pro ptáky škodlivé, jako plesnivé či jinak zkažené potraviny, ale ani zbytky z kuchyně nebo pečivo. Obsahují totiž různé přídatné látky jako kypřidla, koření, konzervanty a sůl, která je pro ptáky velikosti vrabce toxická už při velikosti zrnka o průměru 2,4 mm³¹.

- **Věnujme pozornost širším environmentálním souvislostem**

Čteme si složení kupovaného krmiva a vyhýbáme se tomu s obsahem palmového oleje, nigeru a jiných exotických přísad, jejichž výroba a dovoz zatěžují životní prostředí. I slunečnice je (ve středoevropských podmínkách) v konvenčním zemědělství jednou z nejnáročnějších plodin na množství chemie nutné k jejímu pěstování. Doslova tak platí, že přibývajícím sýkorkám pomáháme na úkor ubývajících skřivanů. Proto je potřeba kupovat výhradně slunečnici v bio kvalitě pěstovanou v režimu ekologického zemědělství.

- **Příkrmovat, ne překrmovat**

Protože víme, že ptáky příkrmujeme především kvůli sobě, měli bychom je opravdu jen příkrmovat. Je tedy zcela v pořádku, pokud krmítko zůstane po většinu dne prázdné a menší množství krmiva ptákům nabídneme právě v době, kdy je chceme pozorovat.

Literatura

- (1) Duerden M.D., Witt P.A. 2010: The impact of direct and indirect experiences on the development of environmental knowledge, attitudes, and behaviour. *J. Environ. Psychol.*; 30:379–392. doi: 10.1016/j.jenvp.2010.03.007. [\[DOI\]](#) [\[Google Scholar\]](#)
- (2) Otto S., Pensini P. 2017: Nature-based environmental education of children: Environmental knowledge and connectedness to nature, together, are related to ecological behaviour. *Glob. Environ. Chang.* 47:88–94. doi: 10.1016/j.gloenvcha.2017.09.009. [\[DOI\]](#) [\[Google Scholar\]](#)
- (3) Cox D.T., Gaston K.J. 2016: Urban Bird Feeding: Connecting People with Nature. *PLoS One*. Jul 18;11(7): e0158717. [\[DOI\]](#)
- (4) White, Maria & Hamlin, Iain & Butler, Carly & Richardson, Miles 2023: The Joy of birds: the effect of rating for joy or counting garden bird species on wellbeing, anxiety, and nature connection. *Urban Ecosystems*; 26: 1-11. [\[DOI\]](#)
- (5) Hammoud, R., Tognin, S., Burgess, L. *et al.* 2022: Smartphone-based ecological momentary assessment reveals mental health benefits of birdlife. *Sci Rep* 12, 17589. [\[DOI\]](#)
- (6) Robb, G.N., McDonald, R.A., Chamberlain, D.E., Reynolds, S.J., Harrison T.J.E., & Bearhop, S. (2008). Winter feeding of birds increases productivity in the subsequent breeding season. *Biology Letters*. Vol. 4, no. 2, pp. 220–223. [\[DOI\]](#)
- (7) Shutt, J.D., Trivedi, U.H. & Nicholls, J.A., (2021). Faecal metabarcoding reveals pervasive long-distance impacts of garden bird feeding. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*. Vol. 288, no. 1951, p. 20210480. [\[DOI\]](#)
- (8) Lahti, K., Orell, M., Rytkönen, S., & Koivula, K. (1998). Time and Food Dependence in Willow Tit Winter Survival. *Ecology* Vol. 79, Issue 8. [\[DOI\]](#)
- (9) Wilcoxon, T.E. *et al.* (2015). Effects of bird-feeding activities on the health of wild birds. *Conservation Physiology*. Vol. 3, no. 1, p. cov058. [\[DOI\]](#)
- (10) Lawson, B., Robinson, R. A., Colvile, K. M., Peck, K. M., Chantrey, J., Pennycott, T. W., Simpson, V. R., Toms, M. P., & Cunningham, A. A. (2012). The emergence and spread of finch trichomonosis in the British Isles. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 367(1604), 2852–2863. [\[DOI\]](#)
- (11) Lehtikoinen, A., Lehtikoinen, E., Valkama, J., Väisänen, R. A., & Isomursu, M. (2013). Impacts of trichomonosis epidemics on Greenfinch *Chloris chloris* and Chaffinch *Fringilla coelebs* populations in Finland. *Ibis*, 155(2), 357–366. [\[DOI\]](#)
- (12) Brunthaler, R., Teufelbauer, N., Seaman, B., Nedorost, N., Bittermann, K., Matt, J., Weissenbacher-Lang, C., & Weissenböck, H. (2022). Trichomonosis in Austrian Songbirds—Geographic Distribution, Pathological Lesions and Genetic Characterization over Nine Years. *Animals*, 12, 1306. [\[DOI\]](#)
- (13) Plummer, K. E., Bearhop, S., Leech, D. I., Chamberlain, D. E., & Blount, J. D. (2013). Fat provisioning in winter impairs egg production during the following spring: A landscape-scale study of blue tits. *Journal of Animal Ecology*, 82(3), 673–682. [\[DOI\]](#)

- (14) Harrison, T.J.E. Smith, J.A., Martin, G.R., Chamberlain, D.E., Bearhop, S., Robb, G.N., & Reynolds, S.J. (2010). Does food supplementation really enhance productivity of breeding birds? *Oecologia*. Vol. 164, no. 2, pp. 311–320. [\[DOI\]](#)
- (15) Plummer, K.E., Bearhop, S., Leech, D.I., Chamberlain, D.E., & Blount, J.D. (2013). Winter food provisioning reduces future breeding performance in a wild bird. *Scientific Reports*, 3(1), 2002. [\[DOI\]](#)
- (16) Støstad, H. N., Rowe, M., Johnsen, A., Tomášek, O., Albrecht, T., & Lifjeld, J. T. (2019). Sperm head abnormalities are associated with excessive omega-6 fatty acids in two finch species feeding on sunflower seeds. *Journal of Avian Biology*, 50(3). [\[DOI\]](#)
- (17) Hanmer, H. J., Thomas, R. L., & Fellowes, M. D. E. (2017). Provision of supplementary food for wild birds may increase the risk of local nest predation. *Ibis*, 159(1), 158–167. [\[DOI\]](#)
- (18) Plummer, K. E., Risely, K., Toms, M. P., & Siriwardena, G. M. (2019). The composition of British bird communities is associated with long-term garden bird feeding. *Nature Communications*, 10(1). [\[DOI\]](#)
- (19) Broughton, R. K., Shutt, J. D., & Lees, A. C. (2021). Rethinking bird feeding: are we putting extra pressure on some struggling woodland birds? [\[DOI\]](#)
- (20) Shutt, J. D., & Lees, A. C. 2021: Killing with kindness: does widespread generalised provisioning of wildlife help or hinder biodiversity conservation efforts? *Biol. Conserv.* 261: 109295. [\[DOI\]](#)
- (21) Shutt, J. D., Trivedi, U. H., & Nicholls, J. A. (2021). Faecal metabarcoding reveals pervasive long-distance impacts of garden bird feeding. *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences*, 288(1951). [\[DOI\]](#)
- (22) Le Viol I., Jiguet F., Brotons L., Herrando S., Lindström Å., Pearce-Higgins J. W., Reif J., Van Turnhout Ch. and Devictor V. (2012). More and more generalists: two decades of changes in the European avifauna. *Biol. Lett.* 8780–782 [\[DOI\]](#)
- (23) Martinson, T. J., & Flaspohler, D. J. (1973). Winter Bird Feeding and Localized Predation on Simulated Bark-Dwelling Arthropods. In *Bulletin* (Vol. 31, Issue 2). [\[DOI\]](#)
- (24) Orros, M. E., Thomas, R. L., Holloway, G. J., & Fellowes, M. D. E. (2015). Supplementary feeding of wild birds indirectly affects ground beetle populations in suburban gardens. *Urban Ecosystems*, 18(2), 465–475. [\[DOI\]](#)
- (25) Abraham, A. J., Doughty, C. E., Plummer, K. E., & Duvall, E. S. (2024). Supplementary bird feeding as an overlooked contribution to local phosphorus cycles. *Frontiers in Ecology and the Environment*, 22(9). [\[DOI\]](#)
- (26) Peck, H. L., Pringle, H. E., Marshall, H. H., Owens, I. P. F., & Lord, A. M. (2014). Experimental evidence of impacts of an invasive parakeet on foraging behavior of native birds. *Behavioral Ecology*, 25(3), 582–590. [\[DOI\]](#)

- (27) le Louarn, M., Couillens, B., Deschamps-Cottin, M., & Clergeau, P. (2016). Interference competition between an invasive parakeet and native bird species at feeding sites. *Journal of Ethology*, 34(3), 291–298. [[DOI](#)]
- (28) Hanmer, H. J., Thomas, R. L., & Fellowes, M. D. E. (2018). Introduced Grey Squirrels subvert supplementary feeding of suburban wild birds. *Landscape and Urban Planning*, 177, 10–18. [[DOI](#)]
- (29) Clergeau, P., & Vergnes, A. (2011). Bird feeders may sustain feral Rose-ringed parakeets *Psittacula krameri* in temperate Europe. *Wildlife Biology*, 17(3), 248–252. [[DOI](#)]
- (30) McBurney, S., Kelly-Clark, W., Forzan, M., Vanderstichel, R., Teather, K., & Greenwood, S. J. (2017). Persistence of *Trichomonas gallinae* in Birdseed. *Avian Diseases*, 61, 311–315. [[DOI](#)]
- (31) Bollinger, Trent K., Mineau, Pierre, and Wickstrom, Mark L. (2005). Toxicity of sodium chloride to house sparrow (*Passer domesticus*). *Journal of Wildlife Diseases*, 41(2): 363-370. [[DOI](#)]